

Okul Öncesi Dönemde Arkadaşlık Görünümü: 5-6 Yaş Çocuklarının Görüşleri

Hülya GÜLAY OGELMAN¹ ve Nazife KOYUTÜRK KOÇER²

Öz

Bu çalışmada, okul öncesi dönem çocuklarının arkadaşlık görünümüne ilişkin görüşlerinin ele alınması amaçlanmıştır. Araştırmaya, okul öncesi eğitime devam eden 5-6 yaş grubundan 110 çocuk katılmıştır. Veri toplama araçları olarak Seçime Dayalı Sosyometri Tekniği ile Arkadaşlık Görünümü Çocuk Formu kullanılmıştır. Bulgular incelendiğinde, okul öncesi dönem çocuklarının en sevdikleri/sevmedikleri arkadaşlarını genellikle hem cinslerinden seçtikleri, oyunun en sevdikleri/sevmedikleri arkadaşlarını sevme/sevmeme nedenlerinin ve yapmak isteyip/istemedikleri etkinliklerin başında geldiği görülmektedir. Ayrıca küçük çocuklar en sevdikleri arkadaşları okula gelmediğinde genellikle olumsuz, sevmedikleri arkadaşları okula gelmediğinde olumlu duygular yaşayabilmekte, kendileri okula gelmediğinde de en sevdikleri/sevmedikleri arkadaşlarının benzer duygular yaşayacağını düşünmektedirler. Küçük çocukların en sevdikleri/sevmedikleri arkadaşlarıyla tartışma yaşamadıkları, yaşanan tartışmaların arkadaşlık tercihine yönelik cevaplarda olduğu gibi saldırganlık vb. sosyal olmayan davranışlar doğrultusunda yaşanabildiği görülmektedir. En sevdikleri arkadaşlarıyla tartışan çocuklar genel olarak olumsuz duygular hissederken, sevmediği arkadaşıyla tartışan çocuklar çoğunlukla bir şey hissetmediğini ifade etmiştir.

Anahtar kelimeler: Arkadaşlık görünümü, okul öncesi dönem, arkadaşlıklar, çocuk değerlendirme.

Friendship Features During the Preschool Period: 5-6 Years Old Children's Opinions

Abstract

The purpose of this study is to examine opinions of preschool period children concerning friendship features. 5-6 years old 110 children attending preschool education participated in the study. The Selection-Based Sociometric Technique and Friendship Features Child Form were used as the data collection tools. According to the findings, it is evident that children generally choose their mostly liked/disliked friends from the same gender, and that play is the main factor for why they like/dislike their mostly liked/disliked friends and the activities they want/don't want to do. In addition, children usually experience negative feelings when their mostly liked friends are absent and experience positive feelings when their mostly disliked friends are absent; they believe that the friends they mostly like/dislike will have similar feelings when they themselves are absent. It is also evident that young children don't have conflicts with their mostly liked/disliked friends, and that, as stated in the answers related to friendship preferences, conflicts occur based on unsocial behaviours such as aggressiveness. While children who argue with their mostly liked friends generally feel negative emotions, children who argue with their disliked friends state that they mostly don't feel anything.

Keywords: Friendship features, preschool period, friendships, child assessment.

Atıf İçin / Please Cite As:

Gülay Ogelman, H. ve Koyutürk Koçer, N. (2024). Okul öncesi dönemde arkadaşlık görünümü: 5-6 Yaş çocuklarının görüşleri. *Uluslararası Medeniyet Çalışmaları Dergisi*, 9 (1), 1-19. Doi: <https://doi.org/10.58648/inciss.1406818>

¹ Prof. Dr. - Sinop Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, Okul Öncesi Eğitimi ABD, ogelman@sinop.edu.tr,

ORCID: 0000-0002-4245-0208

² Dr. - Milli Eğitim Bakanlığı (MEB)-Türkiye, nazifekoyuturk@gmail.com,

ORCID: 0000-0002-2812-6380

Giriş

Okul öncesi dönem, yaşamın ilk ve gelişim hızı açısından birçok yaşam dönemine karşılık daha hızlı olduğu bir dönemi kapsamaktadır. Okul öncesi yıllarında, çocuklar tüm gelişim alanlarında çok sayıda beceri, yeterlilik elde ederler. Bu gelişim alanlarından biri sosyal gelişim olmakla birlikte aile ve okul ortamından çok sayıda kişiyle yürüteceği ilişkileri doğrultusunda da gelişmektedir. Küçük çocukların sosyal etkileşim içinde bulunacakları gruplardan biri akranlardır. Okul öncesi eğitimin yaygınlaşması ile küçük çocuklar ilk düzenli akran ilişkilerini okullarda gerçekleştirmektedirler. Urie Bronfenbrenner, oluşturduğu Ekolojik Model'de sınıf içerisindeki akranların küçük sistemin bir üyesi olduğunu ifade etmiştir. Küçük sistemin unsurları, çocuğa sık ve uzun süreler boyunca doğrudan bağlamlar sundukları için gelişim açısından önemli kaynaklardır (Lee vd., 2021). Dolayısıyla okul öncesi dönem çocuklarının gelişimlerini anlayabilmek için akran ilişkilerinin ele alınması gereklidir. Akran ilişkileri içinde yer alan kavramlardan biri arkadaşlıktır. Arkadaşlık, gönüllülük esasına dayalı karşılıklı olan olumlu etkileri bulunan ikili ilişki türüdür (Howes, 2009). Yapılan çeşitli araştırmalar (Howes, 1998; Newcomb ve Bagwell, 1995) okul öncesi dönem arkadaşlıklarının anlamlı ve uzun süreli olabileceğini göstermektedir. Hartup (1992), dört yaştan itibaren çocukların "arkadaş" kelimesini kullanarak bazı akranlarını diğerlerin ayırabildiğini ifade etmektedir. Bu doğrultuda küçük çocukların arkadaşlık ilişkilerinin özellikle okul öncesi eğitimin yaygınlaştığı günümüz koşullarında ele alınması gereken önemli bir değişken olduğu söylenebilir.

Arkadaşlıklar okul öncesi dönemde çocukların akademik performans, sosyallik, duygusal yeterlilik gibi her gelişim alanından çeşitli becerileri geliştirici etkiye sahiptir (Ladd, 1990). Yakın arkadaşlıklar, sosyal ve duygusal destek kaynağı olarak önem taşır (Sebanç vd., 2007). İyi arkadaşlıklar çocukların iyi oluşunu destekler. Arkadaşlık deneyimleri, okula alışma ve uyum sağlama ile ilişkili bulunmuştur (Carter ve Nutbrown, 2016). Bukowski, Newcomb ve Hartup (1996), arkadaşların sosyal becerileri öğrenme ve gelecekteki sosyal ilişkilere yönelik deneyim kazanma adına önemli bağlamlar sunabildiğini ifade etmiştir. Arkadaşsız olan çocuklar kendilerini yalnız, dışlanmış hissedebilir, akademik başarısızlık ve sonraki yıllarda psikolojik ve davranışsal sorunlar yaşayabilir (Ladd ve Troop Gordon, 2003). Arkadaşlığın yalnızca okul öncesi yılları için değil sonraki yıllar adına da önem taşıdığını belirten bazı çalışmalar (Bukowski ve Sandberg, 1999), yaşamın ilk yıllarındaki arkadaşlıkların gelecekteki uyum süreçlerini yordayıcı etkisi olabildiğini ifade etmektedir. Yaşamın ilk yıllarında sosyal yeterliliğin desteklenmesi, arkadaşlıkların geliştirilmesi, gelişimsel alanlardaki olumlu sonuçlar ve daha sonraki yaşamda zorlukların önlenmesi ile ilişkilidir (Gunning ve Holloway, 2022). Görüldüğü üzere, okul öncesi dönemdeki arkadaşlıkların kısa ve uzun süreli etkileri bulunmaktadır. Alan yazın doğrultusunda, kısa süreli olarak arkadaşlık ilişkilerinin gelişim alanlarını destekleyebildiği söylenebilir. Örnek olarak Overton ve Rausch (2002), arkadaşlığın bağlanma, ait olma duygularını güçlendirdiğini ve stresi azaltabildiğini ifade etmiştir. Uzun süreli olarak arkadaşlığın psikolojik, davranışsal etkilerinin olduğu söylenebilir. Arkadaşlık, hayat boyunca ve tüm gelişim aşamalarını içerecek şekilde sosyal ilişkilerin benzeşiz ve önemli bir kaynağıdır (Ajrouch vd., 2023). Bu bağlamda, yaşamın ilk yıllarındaki arkadaşlıklarla ilgili değişkenlerin ortaya konulması önem taşımaktadır. Brogaard-Clausen ve Robson (2019), küçük çocukların iyi oluşlarında arkadaşlığın etkilerini incelediği çalışmasında, öğretmen ve anne-babaların çocukların iyi oluşunu değerlendirirken arkadaşlık kavramına düşük düzeyde öncelik verdiğini ifade etmiştir. Aynı çalışmada, küçük çocuklar için çok önemli bir kavram olan arkadaşlığın yetişkinlerin farklı önceliklerinin gölgesinde kalabildiği, bu nedenle çocukların arkadaşlık ilişkilerinin ortaya konulmasının yetişkinlerin arkadaşlık ilişkileri kadar önemli olabildiği belirtilmiştir. Yapılan alan yazın taraması sonucunda, okul öncesi dönem çocuklarının akran ilişkilerine yönelik çalışmaların son yıllarda artış gösterdiği belirlenirken (Gülay Ogelman ve Güngör, 2022), arkadaşlık görünümü ile ilgili bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Küçük çocukların arkadaşlık ilişkilerinde ön plana çıkan değişkenlerin ortaya konulması, sosyal gelişim başta olmak üzere yaşamın ilk yıllarının anlaşılmasını kolaylaştırabilecektir. Dolayısıyla bu çalışmada, okul öncesi dönem çocuklarının arkadaşlık görünümüne ilişkin görüşlerinin ele alınması amaçlanmıştır. Konu ile ilgili çalışmaların yetersiz oluşu göz önünde bulundurulduğunda, çalışmanın alan yazına katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Okul öncesi eğitime devam eden 5-6 yaş çocuklarının arkadaşlık görünümünün incelendiği araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden fenomenoloji kullanılmıştır. Nitel araştırma; gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi farklı nitel veri oluşturma yöntemlerinin kullanıldığı, bakış açılarının, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırmadır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Fenomenoloji ise insanların belirli bir fenomen veya kavramla ilgili anlayışlarını, duygularını, bakış açıları ve algılarını ifade etmelerini sağlayan ve bu fenomeni nasıl deneyimlediklerini tanımlamak için kullanılan nitel bir araştırma yöntemidir (Rose, Beeby ve Parker, 1995).

Çalışma grubu

Araştırmanın çalışma grubunda, İstanbul'da MEB' a bağlı bir okulda okul öncesi eğitime devam eden, normal gelişim özelliği gösteren 5-6 yaş grubundan 110 çocuk (52 kız (%47.3), 58 erkek (%52.7) yer almaktadır. Çocukların tamamı ailesi ile birlikte yaşamaktadır.

Tablo 1. Çocukların ailelerine ait demografik bilgiler

Değişkenler	f	%
Annenin yaşı		
20-30	36	32.7
31-40	61	55.5
41 ve üstü	13	11.8
Toplam	110	100.0
Babanın yaşı		
20-30	14	12.7
31-40	71	64.5
41 ve üstü	25	22.7
Toplam	110	100.0
Annenin eğitim durumu		
Okur yazar	4	3.6
İlkokul mezunu	36	32.7
Ortaokul mezunu	12	10.9
Lise mezunu	33	30.0
Üniversite mezunu	25	22.7
Toplam	110	100.0
Babanın eğitim durumu		
Okur yazar	1	0.9
İlkokul mezunu	29	26.4
Ortaokul mezunu	22	20.0
Lise mezunu	27	24.5
Üniversite mezunu	31	28.2
Toplam	110	100.0
Annenin mesleği		
Ev hanımı	89	80.9
Memur	12	10.9
İşçi	6	5.5
Serbest meslek	3	2.7
Toplam	110	100.0
Babanın mesleği		
Çalışmıyor	1	0.9
Memur	15	13.6
İşçi	71	64.5
Serbest meslek	21	19.1
Emekli	2	1.8
Toplam	110	100.0
Kardeş sayısı		
Kardeşi yok	28	25.5
1 kardeşi var	54	49.1
2 kardeşi var	21	19.1
3 kardeşi var	7	6.4
Toplam	110	100.0

Veri toplama araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak Kişisel Bilgi Formu, Seçime Dayalı Sosyometri Tekniği ile Arkadaşlık Görünümü Formu kullanılmıştır.

Kişisel Bilgi Formu: Araştırmacılar tarafından oluşturulan formda, çocuklara ilişkin yaş, cinsiyet, anne-baba eğitim düzeyi, anne-baba mesleği gibi sorular yer almaktadır.

Seçime Dayalı Sosyometri Tekniği: Akran seçimine dayalı sosyometri yaklaşımının kullanıldığı teknikte, her çocuğa sınıfta en sevdiği ve en sevmediği 3 arkadaşının ismini söylemesi istenmektedir. Söylenen isimler, 1., 2., 3. sırada söylenmelerine göre 3'den 1'e doğru puanlar almaktadır. Sevilme ile ilgili olarak 1. Sırada sevilen çocuk 3, ikinci sırada sevilen 2, üçüncü sırada sevilen ise 1 puan; sevilme ile ilgili olarak 1. sırada sevilmeyen çocuklar -3, ikinci sırada sevilmeyen -2, üçüncü sırada sevilmeyen -1 puan alır. Uygulamanın sonunda sevilme puanları toplanarak akranları tarafından sevilme; sevilme puanları toplanarak akranları tarafından sevilme puanları ortaya çıkar. Sosyal etkinin belirlenmesinde sevilme ve sevilme puanları toplanır. Sosyal tercihin belirlenmesinde ise sevilme puanlarından sevilme puanları çıkartılır. Her bir çocuk ile ilgili elde edilen "akranları tarafından sevilme, sevilme, sosyal etki ve sosyal tercih puanları" standardize edilir. Sosyal etki ve sosyal tercih puanlarına göre sosyal konular (popülerlik, reddedilme, dışlanma, tartışmalı olma) belirlenir (Gülay Ogelman, 2018). Bu çalışmada çocuklara en sevdiği ve en sevmediği birer çocuk sorulmuştur.

Arkadaşlık Görünümü Çocuk Formu: Arkadaşlık Görünümü Çocuk Formu araştırmacılar tarafından oluşturulmuştur. Formda en sevilen arkadaş ve en sevilmeyen arkadaşına yönelik toplam 16 soru yer almaktadır. Form hazırlanırken öncelikle alan yazın taraması sonucunda soru havuzu oluşturulmuştur. Yirmi beş maddelik soru havuzuyla ilgili kapsam geçerliliği doğrultusunda okul öncesi eğitim ve çocuk gelişimi alanlarından biri profesör, ikisi doçent, iki doktor ünvanlı dört akademisyen ile bir doktoralı okul öncesi öğretmeninden görüş alınarak bazı maddeler çıkarılmıştır. On altı maddelik form ile ilgili bir profesör, bir doçent ve bir doktor ünvanlı okul öncesi eğitim ve çocuk gelişimi alanlarından üç akademisyenden uzman görüşü alınmıştır. Son şekli verilen form ile ilgili iki erkek iki kız çocuğuyla pilot uygulamalar yapılmıştır.

Veri toplama süreci

Veri toplama sürecinden önce araştırmada kullanılacak ölçme araçları ile ilgili gerekli izinler alınmıştır. Okul öncesi öğretmenleri, çalışmanın amacı ve ölçme araçlarıyla ilgili bilgilendirilmişlerdir. Kişisel Bilgi Formu öğretmenler tarafından her çocuk için ayrı ayrı doldurulmuştur. Araştırmacılarından biri çocuklara önce bireysel olarak Seçime Dayalı Sosyometri Tekniği'ni uygulamıştır. Bu teknik ile her çocuğun aynı sınıftan en sevdiği ve en sevmediği arkadaşlarının isimleri belirlenmiştir. Bir hafta sonra Arkadaşlık Görünümü Çocuk Formu çocuklara bireysel olarak, okul ortamında özel olarak hazırlanmış bir odada uygulamıştır. Veri toplama süreci beş hafta sürmüştür. Seçime Dayalı Sosyometri Tekniği ortalama 10, Arkadaşlık Görünümü Çocuk Formu'nun uygulaması 15-20 dakika arasında gerçekleştirilmiştir.

Veri analizi

Veriler, arkadaşlık görünümü soruları göz önünde bulundurularak çözümlenmiş ve içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Sorular belirlenen temalar doğrultusunda analiz edilmiş, bulgular frekans ve yüzde değerleri verilerek sunulmuştur. Verilerin analizi SPSS 20.0 paket programında analiz edilmiştir.

Bulgular

Küçük Çocukların En Sevilen/Sevilmeyen Arkadaş Tercihinde Cinsiyet Değişkeni

Tablo 2. En sevilen/sevilmeyen arkadaş tercihlerinin cinsiyetlere göre dağılımı

En sevilen arkadaş seçimindeki cinsiyet dağılımı	f	%
En sevilen olarak kendi cinsiyetinden seçim yapanlar	68	88.3
En sevilen olarak karşı cinsiyetten seçim yapanlar	9	11.7
Toplam	110	100.0
En sevilmeyen arkadaş seçimindeki cinsiyet dağılımı	f	%
En sevilmeyen olarak kendi cinsiyetinden seçim yapanlar	50	64.9
En sevilmeyen olarak karşı cinsiyetten seçim yapanlar	25	35.1
Toplam	110	100.0
En sevilmeyen arkadaş seçiminde karşı cinsiyette dayalı seçimlerin dağılımı	f	%
Erkek çocukların kızları seçmesi	6	22.2
Kız çocukların erkekleri seçmesi	21	77.8
Toplam	27	100.0

Tablo 2’de görüldüğü üzere çocukların en sevilen arkadaş tercihlerinin büyük bir bölümü (%88.3) kendi cinsiyetine yöneliktir. En sevilmeyen arkadaş tercihinde de çoğunlukla (%64.9) kendi cinsiyetinden seçim yapılmıştır. Farklı cinsiyetten en sevilmeyen arkadaşların seçildiği tercihlerde çoğunlukla (%77.8) kızlar erkekleri seçmiştir.

En Sevilen Arkadaşla İlgili Görünüme Ait Bulgular

Tablo 3. En sevilen arkadaşın cinsiyetine yönelik bulgular

En sevilen arkadaşların cinsiyetleri	f	%
Erkek	60	54.5
Kız	50	45.5
Toplam	110	100.0

Tablo 3’e bakıldığında en sevilen arkadaşla ilgili görünümde çocuklardan 50’sinin (%45.5) kız, 60’ının (%54.5) ise erkek olduğu görülmektedir.

Tablo 4. En sevilen arkadaşın sevilme nedenlerine yönelik bulgular

En sevilen arkadaşın sevilme nedenleri	f	%
Oyun oynamak	42	38.2
Arkadaşım diye	12	10.9
Birlikte yapılan etkinlikler/ortak ilgiler/ birlikte zaman geçirme	10	9.1
Kankam /en yakın arkadaşım olduğu için	8	7.3
Bilmiyorum	8	7.3
Onu sevdiğim için	6	5.5
Kişilik özellikleri (eğlenceli olma)	6	5.5
Dış görünüş	5	4.5
Beni sevdiği için	4	3.6
Önceden tanıma/akraba olma/ ikiz olma	4	3.6
Paylaşma / yardım etme	3	2.7
Hediye alması	2	1.8
Toplam	110	100.0

Tablo 4 incelendiğinde en sevilen arkadaşlarını sevme nedeni olarak görüşme yapılan çocuklardan 42’sinin (%38.2) oyun oynamak; 12’sinin (%10.9) arkadaşım diye; 10’unun (%9.1) birlikte yapılan etkinlikleri/ortak ilgileri; 8’inin (%7.3) kankam olduğu için; 8’inin (%7.3) bilmiyorum; 6’sının (%5.5) sevdiğim için; 6’sının (%5.5) kişilik özelliği (eğlenceli olma); 5’inin (%4.5) dış görünüş; 4’ünün (%3.6) beni sevdiği için; 4’ünün (%3.6) önceden tanıdığı/akrabası olma; 3’ünün (%2.7) paylaşmak/yardım etmek; 2’sinin (%1.8) ise hediye alması cevaplarını verdiği görülmektedir.

Tablo 5. En sevilen arkadaş ile yapılan etkinliklere yönelik bulgular

En sevilen arkadaş ile yapılan etkinlikler	f	%
Sembolik oyunlar	17	15.5
Etkinlik yapma ve oyun	14	12.7
Koşmalı/kovalamacalı oyunlar	12	10.9
Arabalarla oynama	10	9.1
Her oyunu oynarız	10	9.1
Lego	10	9.1
Birden fazla oyun	10	9.1
Hamurla oynama	8	7.3
Resim / boyama	5	4.5
Bahçe oyunları	4	3.6
Etkinlik yapma	3	2.7
Oyuncaklarla oynama	3	2.7
Kendilerine özgü oyunlar	2	1.8
Top oyunları	1	0.9
Yan yana oturma ve oyun	1	0.9
Toplam	110	100.0

Tablo 5 incelendiğinde en sevilen arkadaş ile yapılan etkinliklere çocuklardan 17'sinin (%15.5) sembolik oyunlar; 14'ünün (%12.7) etkinlik yapma ve oyun; 12'sinin (%10.9) koşmalı/kovalamacalı oyunlar; 10'unun (%9.1) arabalarla oynama; 10'unun (%9.1) her türlü oyun; 10'unun (%9.1) lego oynama; 10'unun (%9.1) birden fazla oyun; 8'inin (%7.3) hamur oynama; 5'inin (%4.5) resim/boyama; 4'ünün (%3.6) bahçe oyunları; 1'inin (%0.9) top oyunları; 3'ünün (%2.7) etkinlik yapma; 3'ünün (%2.7) oyuncaklarla oynama; 2'sinin (%1.8) kendilerine özgü oyunlar; 1'inin (%0.9) ise yan yana oturma ve oyun oynama cevaplarını verdiklerini görülmektedir.

Tablo 6. En sevilen arkadaş okula gelmediğinde hissedilen duygulara yönelik bulgular

En sevilen arkadaş okula gelmediğinde hissedilen duygular	f	%
Üzülüyorum	54	49.1
Kötü hissediyorum	23	20.9
İyi hissediyorum	20	18.2
Hiçbir şey hissetmiyorum	7	6.4
Bilmiyorum	3	2.7
Korkuyorum	1	0.9
Yalnız hissediyorum	1	0.9
Sıkılıyorum	1	0.9
Toplam	110	100.0

Tablo 6 incelendiğinde en sevilen arkadaş okula gelmediğinde hissedilen duygulara çocuklardan 54'ünün (%49.1) üzülüyorum; 23'ünün (%20.9) kötü hissediyorum; 20'sinin (%18.2) iyi hissediyorum; 7'sinin (%6.4) hiçbir şey hissetmiyorum; 3'ünün (%2.7) bilmiyorum; 1'inin (%0.9) korkuyorum; 1'inin (%0.9) yalnız hissediyorum; 1'inin (%0.9) ise sıkılıyorum cevaplarını verdiklerini görülmektedir.

Tablo 7. En sevilen arkadaşla tartışmaya yönelik bulgular

En sevilen arkadaşla tartışma durumu	f	%
Hayır	100	90.9
Evet	10	9.1
Toplam	110	100.0

Tablo 7'ye bakıldığında çocuklardan 100'ünün (%90.9) en sevdiği arkadaş ile tartışmadığı, 10'unun (%9.1) ise en sevdiği arkadaş ile tartıştığı görülmektedir.

Tablo 8. En sevilen arkadaşla tartışma nedenine yönelik bulgular

En sevilen arkadaşla tartışma nedenleri	f	%
Kavga etmem	100	90.9
Cevap yok	3	2.7
Oyuncağını paylaşmadığında	2	1.8
Beni sevmediği	2	1.8
Küstüğü için	1	0.9
Rahatsız ettiğinde	1	0.9
Beni itince	1	0.9
Toplam	110	100.0

Tablo 8 incelendiğinde en sevilen arkadaşla tartışma nedenine çocuklardan 3'ünün (%2.7) ise cevap vermediği; 2'sinin (%1.8) oyuncağını paylaşmayınca; 2'sinin (%1.8) beni sevmeyince; 1'inin (%0.9) küsünce; 1'inin (%0.9) rahatsız edince; 1'inin (%0.9) ise beni itince cevaplarını verdikleri görülmektedir.

Tablo 9. En sevilen arkadaşla tartışıldığında hissedilen duygulara yönelik bulgular

En sevilen arkadaşla tartışıldığında hissedilen duygular	f	%
Üzülürüm/ağlarım	69	62.7
Bilmiyorum	20	18.2
Kötü hissederim	16	14.5
Kızarıyorum	2	1.8
Bir şey hissetmem	2	1.8
Şaşırırım	1	0.9
Toplam	110	100.0

Tablo 9 incelendiğinde sevilen arkadaşla tartışıldığında hissedilen duygulara çocuklardan 69'unun (%62.7) üzülürüm/ağlarım; 20'sinin (%18.2) bilmiyorum; 16'sinin (%14.5) kötü hissederim; 2'sinin (%1.8) kızarıyorum; 2'sinin (%1.8) bir şey hissetmem; 1'inin (%0.9) ise şaşırırım cevaplarını verdiklerini görülmektedir.

Tablo 10. Okula gelmediğinde en sevilen arkadaşının hissettiği duygulara yönelik bulgular

Okula gelmediğinde en sevilen arkadaşının hissettiği duygular	f	%
Üzülür	57	51.8
Bilmiyorum	19	17.3
Kötü hisseder	15	13.6
İyi hisseder	12	10.9
Hiçbir şey hissetmez	3	2.7
Korkar	2	1.8
Sıkılır	1	0.9
Özler	1	0.9
Toplam	110	100.0

Tablo 10 incelendiğinde okula gelmediğinde en sevilen arkadaşın hissettiği duygulara çocuklardan 57'sinin (%51.8) üzülür; 19'unun (%17.3) bilmiyorum; 15'inin (%13.6) kötü hisseder; 12'sinin (%10.9) iyi hisseder; 3'ünün (%2.7) hiçbir şey hissetmez; 2'sinin (%1.8) korkar; 1'inin (%1.8) sıkılır; 1'inin (%0.9) ise özler cevaplarını verdiklerini görülmektedir.

Tablo 11. En sevilen arkadaş diğer çocuklar tarafından oyuna alınmadığında verilen tepkilere yönelik bulgular

En sevilen arkadaş diğer çocuklar tarafından oyuna alınmadığında verilen tepkiler	f	%
Onunla ben oynarım	46	41.8
Onlara kızarıyorum	16	14.5
Öğretmenime şikâyet ederim	14	12.7
Onu oyuna almalarını isterim /ikna ederim	13	11.8
Üzülürüm/kötü hissederim	8	7.3
Hiçbir şey yapmam	5	4.5
Bilmiyorum	5	4.5
Çocuklara neden oyuna almadıklarını sorarım	3	2.7
Toplam	110	100.0

Tablo 11 incelendiğinde en sevilen arkadaş diğer çocuklar tarafından oyuna alınmadığında verilen tepkilere çocuklardan 46'sının (%41.8) onulla ben oynarım; 16'sının (%14.5) onlara kızarım; 14'ünün (%12.7) öğretmenime şikâyet ederim; 13'ünün (%11.8) onu oyuna almalarını isterim /ikna ederim; 8'inin (%7.3) üzülürüm/kötü hissederim; 5'inin (%4.5) hiçbir şey yapmam; 5'inin (%4.5) bilmiyorum;3'ünün (%2.7) ise çocuklara neden oyuna almadıklarını sorarım cevaplarını verdiklerini görülmektedir.

Tablo 12. Diğer çocuklar tarafından oyuna alınmadığında en sevilen arkadaşın verdiği tepkilere yönelik bulgular

Diğer çocuklar tarafından oyuna alınmadığında en sevilen arkadaşın verdiği tepkiler	f	%
Benimle oynar	50	45.5
Onlara kızar	13	11.8
Çocuklarla konuşur/ikna eder	13	11.8
Öğretmene şikâyet eder	11	10.0
Bilmiyorum	11	10.0
Hiçbir şey yapmaz	5	4.5
Üzülür	5	4.5
Onları döver	2	1.8
Toplam	110	100.0

Tablo 12 incelendiğinde diğer çocuklar tarafından oyuna alınmadığında en sevilen arkadaşın verdiği tepkilere çocuklardan 50'sinin (%45.5) benimle oynar; 13'ünün (%11.8) onlara kızar; 13'ünün (%11.8) çocuklarla konuşur/ikna eder; 11'inin (%10.0) öğretmene şikâyet eder; 11'inin (%10.0) bilmiyorum; 5'inin (%4.5) hiçbir şey yapmaz; 5'inin (%4.5) üzülür 2'sinin (%1.8) ise onları döver cevaplarını verdiklerini görülmektedir.

Tablo 13. En sevilen arkadaş diğer çocuklar ile arkadaş olduğunda hissedilen duygulara yönelik bulgular

En sevilen arkadaş diğer çocuklar ile arkadaş olduğunda hissedilen duygular	f	%
Üzülürüm	44	40.0
İyi/mutlu hissederim	22	20.0
Kötü hissederim	18	16.4
Bir şey hissetmem	9	8.2
Yalnız hissederim	8	7.3
Bilmiyorum	5	4.5
Şaşırırım	2	1.8
Sinirlenirim	1	0.9
Sıkılırım	1	0.9
Toplam	110	100.0

Tablo 13 incelendiğinde en sevilen arkadaş diğer çocuklar ile arkadaş olduğunda hissedilen duygulara çocuklardan 44'ünün (%40.0) üzülürüm; 22'sinin (%20.0) iyi/mutlu hissederim; 18'inin (%16.4) kötü hissederim; 9'unun (%8.2) bir şey hissetmem; 8'inin (%7.3) yalnız hissederim; 5'inin (%4.5) bilmiyorum; 2'sinin (%1.8) şaşırırım; 1'inin (%0.9) sinirlenirim; 1'inin (%0.9) ise sıkılırım cevaplarını verdiklerini görülmektedir.

En Sevilmeyen Arkadaşla İlgili Görünüme Ait Bulgular

Tablo 14. En sevmediği arkadaşı olup olmama durumuna yönelik bulgular

En sevmediği arkadaşı olup olmama durumu	f	%
En sevmediği arkadaşı olan	77	70.0
Herkesi seven/sevmediği olmayan	33	30.0
Toplam	110	100.0

Tablo 14'e bakıldığında çocuklardan 77'sinin (%70.0) en sevmediği arkadaşı olduğu, 33'ünün (%30.0) sevmediği arkadaşı olmadığı/herkesi sevdiği görülmektedir.

Tablo 15. En sevilmeyen arkadaşın cinsiyetine yönelik bulgular

En sevilmeyen arkadaşın cinsiyeti	f	%
Erkek	56	72.7
Kız	21	27.3
Toplam	77	100.0

Tablo 15'e bakıldığında en sevilmeyen arkadaşla ilgili görünümde çocuklardan 56'sının (%72.7) erkek; 21'inin (%27.3) ise kız olduğu görülmektedir.

Tablo 16. En sevilmeyen arkadaşın sevilmeme nedenlerine yönelik bulgular

En sevilmeyen arkadaşın sevilmeme nedenleri	f	%
Beni ve başkalarını dövdüğü/bana ve başkalarına vurduğu için	15	19.5
Yaramaz olduğu için	9	11.7
Bilmiyorum	7	9.1
Rahatsız ettiği için	5	6.5
İttiği için	5	6.5
Oyuncakları paylaşmadığı için	4	5.2
Kızdığı için,	4	5.2
Yakın arkadaşıyla / kendisiyle küs olduğu için	3	3.9
Oyuna almadığı için	3	3.9
Saldırgan oyunlar oynadığı için	3	3.9
Kavga ettiği için	2	2.6
Oyuna karıştığı/oyunu bozduğu için	2	2.6
Gürültü yaptığı için	2	2.6
Alay ettiği için	2	2.6
Gıdıkladığı için	1	1.3
Değişik hareketleri var	1	1.3
Eşyalara zarar verdiği için	1	1.3
Isırdığı için	1	1.3
Kafama top attığı için	1	1.3
Okula pek gelmediği için	1	1.3
Güzel olmadığı için	1	1.3
Konuşurken ağzından tükürük çıktığı için	1	1.3
Yabancı olduğu için	1	1.3
Eşyama zarar verdiği için	1	1.3
Etkinlikleri kötü yaptığı için	1	1.3
Toplam	77	100.0

Tablo 16 incelendiğinde en sevilmeyen arkadaşın sevilmeme nedenleri olarak görüşme yapılan çocuklardan 15'inin (%19.5) dövdüğü/vurduğu; 9'unun (% 11.7) yaramaz olduğu; 7'sinin (%9.1) bilmiyorum; 5'inin (%6.5) rahatsız ettiği; 5'inin (%6.5) ittiği; 4'ünün (%5.2) oyuncakları paylaşmadığı; 4'ünün (%5.2) kızdığı; 3'ünün (%3.9) yakın arkadaşıyla / kendisiyle küs olduğu; 3'ünün (%3.9) oyuna almadığı; 3'ünün (%3.9) saldırgan oyunlar oynadığı; 2'sinin (%2.6) kavga ettiği, 2'sinin (%2.6) oyuna karıştığı/oyunu bozduğu; 2'sinin (%2.6) gürültü yaptığı; 2'sinin (%2.6) alay ettiği; 1'inin (%1.3) gıdıkladığı; 1'inin (%1.3) değişik hareketleri olduğu; 1'inin (%1.3) eşyalara zarar verdiği; 1'inin (%1.3) ısırıldığı; 1'inin (%1.3) top attığı; 1'inin (%1.3) okula pek gelmediği; 1'inin (%1.3) güzel olmadığı; 1'inin (%1.3) konuşurken ağzından tükürük çıktığı; 1'inin (%1.3) yabancı olduğu; 1'inin (%1.3) eşyama zarar verdiği; 1'inin (% 1.3) ise etkinlikleri kötü yaptığı için cevaplarını verdiği görülmektedir.

Tablo 17. En sevilmeyen arkadaş ile yapılmak istenmeyen etkinliklere yönelik bulgular

En sevilmeyen arkadaş ile yapılmak istenmeyen etkinlikler	f	%
Oyun oynamak istemem	60	77.9
Hiçbir şey yapmak istemem	9	11.7
Etkinlik yapmak istemem	3	3.9
Yan yana oturmak istemem	2	2.6
Sevmediğim kişi yok	1	1.3
Arkadaş olmak istemem	1	1.3
Evine gitmek istemem	1	1.3
Toplam	77	100.0

Tablo 17 incelendiğinden sevilmeyen arkadaş ile yapılmak istenmeyen etkinliklere çocuklardan 60'ının (%77.9) oyun oynamak istemem; 9'unun (%11.7) hiçbir şey yapmak istemem; 3'ünün (%3.9) etkinlik yapmak istemem; 2'sinin (%2.6) yan yana oturmak istemem; 1'inin (%1.3) sevmediğim kişi yok; 1'inin (%1.3) arkadaş olmak istemem; 1'inin (%1.3) ise evine gitmek istemem cevaplarını verdiklerini görülmektedir.

Tablo 18. *En sevilmeyen arkadaş okula gelmediğinde hissedilen duygulara yönelik bulgular*

En sevilmeyen arkadaş okula gelmediğinde hissedilen duygular	f	%
Mutlu oluyorum	42	54.5
Hiçbir şey hissetmem	21	27.3
Bilmiyorum	7	9.1
Üzülürüm	7	9.1
Toplam	77	100.0

Tablo 18 incelendiğinde en sevilmeyen arkadaş okula gelmediğinde hissedilen duygulara çocuklardan 42'sinin (%54.5) mutlu oluyorum; 21'inin (%27.3) hiçbir şey hissetmem; 7'sinin (%9.1) bilmiyorum; 7'sinin (%9.1) ise üzülürüm cevaplarını verdiklerini görülmektedir.

Tablo 19. *En sevilmeyen arkadaşla tartışmaya yönelik bulgular*

En sevilmeyen arkadaşla tartışma durumu	f	%
Hayır etmem	48	62.3
Evet ederiz	20	26.0
Bazen ederiz	9	11.7
Toplam	77	100.0

Tablo 19'a bakıldığında çocuklardan 48'inin (%62.3) en sevmediği arkadaş ile tartışmadığı, 20'sinin (%26.0) tartıştığı; 9'unun (%11.7) ise bazen tartıştığı görülmektedir.

Tablo 20. *En sevilmeyen arkadaşla tartışma nedenine yönelik bulgular*

En sevilmeyen arkadaşla tartışma nedenleri	f	%
Kavga etmeyiz	48	62.3
Bilmiyorum	8	10.4
Oyuncakları paylaşmadığı için	4	5.2
Dövdüğü için	4	5.2
Rahatsız ettiği için	3	3.9
Kızdığı için	3	3.9
Oyuncaklarımı aldığı için	2	2.6
O kavga ediyor	1	1.3
Sıktığı için	1	1.3
İttiği için	1	1.3
Alay ettiği için	1	1.3
Oyuncakları fırlattığı için	1	1.3
Toplam	77	100.0

Tablo 20 incelendiğinden sevilmeyen arkadaşla tartışma nedenine çocuklardan 48'inin (%62.3) kavga etmeyiz; 8'inin (%10.4) bilmiyorum; 4'ünün (%5.2) dövdüğü; 4'ünün (%5.2) oyuncakları paylaşmadığı; 3'ünün (%3.9) rahatsız ettiği; 3'ünün (%3.9) kızdığı; 2'sinin (%2.6) oyuncaklarımı aldığı; 1'inin (%1.3) o kavga ediyor; 1'inin (%1.3) sıktığı; 1'inin (%1.3) ittiği; 1'inin (%1.3) alay ettiği; 1'inin (%1.3) ise oyuncakları fırlattığı için cevaplarını verdikleri görülmektedir.

Tablo 21. *En sevilmeyen arkadaşla tartıştığında hissedilen duygulara yönelik bulgular*

En sevilmeyen arkadaşla tartıştığında hissedilen duygular	f	%
Hiçbir şey hissetmem	27	35.1
Üzülürüm	18	23.4
Kötü hissederim	16	20.8
Ne hissederim bilmiyorum	10	13.0
Sevmediğim kişi yok	4	5.2
Pişmanlık	1	1.3
Mutluolum	1	1.3
Toplam	77	100.0

Tablo 21 incelendiğinden sevilmeyen arkadaşla tartışıldığında hissedilen duygulara çocuklardan 27'sinin (%35.1) hiçbir şey hissetmem; 18'inin (%23.4) üzüldüm; 16'sının (%20.8) kötü hissederim; 10'unun (%13.0) bilmiyorum; 4'ünün (%5.2) sevmediğim kişi yok; 1'inin (%1.3) pişmanlık; 1'inin (%1.3) ise mutlu olurum cevaplarını verdiklerini görülmektedir.

Tablo 22. Okula gelmediğinde en sevilmeyen arkadaşın hissettiği duygulara yönelik bulgular

Okula gelmediğinde en sevilmeyen arkadaşın hissettiği duygular	f	%
İyi hisseder	26	33.8
Üzülür	23	29.9
Bilmiyorum	19	24.7
Bir şey hissetmez	9	11.7
Toplam	77	100.0

Tablo 22 incelendiğinde okula gelmediğinde en sevilmeyen arkadaşın hissettiği duygulara çocuklardan 26'sının (%33.8) iyi hisseder; 23'ünün (%29.9) üzüldü; 19'unun (%24.7) bilmiyorum; 9'unun (%11.7) ise bir şey hissetmez cevaplarını verdiklerini görülmektedir.

Tablo 23. En sevilmeyen arkadaş diğer çocuklar tarafından oyuna alınmadığında verilen tepkilere yönelik bulgular

En sevilmeyen arkadaş diğer çocuklar tarafından oyuna alınmadığında verilen tepkiler	f	%
Hiçbir şey yapmam	29	37.7
Oyunuma alırım	14	18.2
Onunla oynayın derim	11	14.3
Öğretmene şikâyet ederim	6	7.8
Bilmiyorum	6	7.8
Onlara kızarım	5	6.5
Üzülürüm	4	5.2
Onlarla kavga ederim	1	1.3
Mutlu olurum	1	1.3
Toplam	77	100.0

Tablo 23 incelendiğinden sevilmeyen arkadaş diğer çocuklar tarafından oyuna alınmadığında verilen tepkilere çocuklardan 29'unun (%37.7) hiçbir şey yapmam; 14'ünün (%18.2) oyunuma alırım; 11'inin (%14.3) onunla oynayın derim; 6'sının (%7.8) öğretmene şikâyet ederim; 6'sının (%7.8) bilmiyorum; 5'inin (%6.5) onlara kızarım; 4'ünün (5.2) üzüldüm; 1'inin (1.3) onlarla kavga ederim; 1'inin (1.3) ise mutlu olurum cevaplarını verdiklerini görülmektedir.

Tablo 24. Diğer çocuklar tarafından oyuna alınmadığında en sevilmeyen arkadaşın verdiği tepkilere yönelik bulgular

Diğer çocuklar tarafından oyuna alınmadığında en sevilmeyen arkadaşın verdiği tepkiler	f	%
Hiçbir şey yapmaz	27	35.1
Benimle oynar	16	20.8
Bilmiyorum	13	16.9
Onlara oyuna almalarını söyler	6	7.8
Onlara kızar	6	7.8
Öğretmene şikâyet eder	4	5.2
Onları döver	2	2.6
Üzülür	2	2.6
Mutlu olur	1	1.3
Toplam	77	100.0

Tablo 24 incelendiğinde diğer çocuklar tarafından oyuna alınmadığında en sevilmeyen arkadaşın verdiği tepkilere çocuklardan 27'sinin (%35.1) hiçbir şey yapmaz; 16'sının (20.8) benimle oynar; 13'ünün (%16.9) bilmiyorum; 6'sının (%7.8) onlara oyuna almalarını söyler; 6'sının (%7.8) onlara kızar; 4'ünün (%5.2) öğretmene şikâyet eder; 2'sinin (%2.6) onları döver; 2'sinin (%2.6) üzüldü; 1'inin (%1.3) ise mutlu olur cevaplarını verdiklerini görülmektedir.

Tablo 25. *En sevilmeyen arkadaşın arkadaşlık kurma çabası karşısında hissedilen duygulara yönelik bulgular*

En sevilmeyen arkadaşın arkadaşlık kurma çabası karşısında hissedilen duygulara	f	%
Mutlu olurum /iyi hissederim	36	46.8
Üzülürüm	23	29.9
Bir şey hissetmiyorum	6	7.8
Bilmiyorum	6	7.8
Bazen mutlu/bazen üzülürüm	6	7.8
Toplam	77	100.0

Tablo 25 incelendiğinden sevilmeyen arkadaşlık kurmaya çalışıldığında hissedilen duygulara çocuklardan 36'sının (%46.8) mutlu olurum /iyi hissederim; 23'ünün (%29.9) üzülürüm; 6'sının (%7.8) bir şey hissetmiyorum; 6'sının (%7.8) bilmiyorum; 6'sının (%7.8) ise bazen mutlu/bazen üzülürüm cevaplarını verdiklerini görülmektedir.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Her çocuğun sevmediği arkadaşı var mıdır?

Bulgulara bakıldığında küçük çocukların büyük çoğunluğun en sevmediği arkadaşı olduğunu söylemiştir. Herkesi sevdiğini, sevmediği arkadaşı olmadığını söyleyen çocuk sayısı daha azdır. Okul öncesi dönemden itibaren çocuklar arkadaş tanımlaması yapabilmenin yanı sıra sevdikleri ve sevmedikleri arkadaşlarını ifade edebilmektedirler (Rubin vd. 1992). Dolayısıyla çocuklar akran grubundaki çocuklarla ilgili sevdikleri, sevmedikleri, arkadaşları olan ve olmayan şeklinde olumlu ve olumsuz akran ilişkisi örneklerini yansıtacak şekilde sınıflandırmalar yapabilmektedirler (Carter ve Nutbrown, 2016).

En sevilen/sevilmeyen arkadaşlar hangi cinsiyetlerden seçiliyor?

Çocukların en sevilen ve en sevilmeyen arkadaşlarıyla ilgili cinsiyet tercihlerine bakıldığında, genel olarak iki cinsiyetten çocukların kendi cinsiyetlerindeki akranlarını seçtikleri görülmektedir. Çocukların en sevilen/sevilmeyen arkadaş tercihlerinde cinsiyet önceliklerinin kendi cinsiyetlerinden akranları olduğu söylenebilir. Cinsiyet, okul öncesi dönem akran ilişkilerinde belirleyici olabilen bir değişkendir. Ruble vd. (2006), üç yaştan itibaren çocuklarda cinsiyet farklılığına ilişkin farklı etkinlik türleri görülebileceğini ifade etmektedir. Sims vd. (2022), okul öncesi dönemde çocukların aynı cinsiyetten akranlarına yönelebileceğini ifade etmiştir. Hoojisma ve meslektaşları (2020), arkadaşlık kavramı içinde yer alan benzerlik unsurunun cinsiyet tercihinde de yansiyebileceğini ifade etmiştir. Metha ve Strough (2009), benzerlik ilkesiyle tutarlı bir şekilde aynı cinsiyet ve oyun tarzının arkadaş olmak için farklı cinsiyet ve oyun tarzına göre daha belirleyici olduğunu ifade etmiştir. Bu doğrultuda çocuklardaki kendi cinsiyetinden akranını seçme eğilimini daha baskın hale getirmeyecek, karşı cinsiyetteki akranlarıyla etkileşim fırsatlarını arttıracak uygulamalara ihtiyaç bulunmaktadır.

En sevilen/sevilmeyen arkadaş tercihlerinin altındaki nedenler nelerdir?

Çocukların önemli bir bölümü en sevdikleri arkadaşlarını sevme nedenlerinde ilk sırada oyun oynamayı, ikinci sırada arkadaş olmalarını üçüncü sırada ise kankası/en yakın arkadaşı olması şeklinde ifade etmişlerdir. Çocuklar sevme nedenlerinde 12 kategoride cevap vermişlerdir. Bazı çocuklar bilmediğini belirtirken, eğlenceli olma, dış görünüş, beni sevmesi, önceden tanıma, paylaşma, hediye alması gibi nedenleri ifade etmişlerdir. Howes (1996) arkadaşlığı yakın ilişkiler, birlikte hoş gidecek, eğlenceli, ortak ilgiler doğrultusunda şekillenen işlemler/etkinliklerle zaman geçirme olarak ifade etmiştir. Ledger, Smith ve Rich (2000) küçük çocukların arkadaşlıkta eğlenceyi, paylaşma, nezaket ve güzelliği/hoşluğu vurguladığını ve bir arkadaştan olumsuz davranış görmeyeceklerini bildiklerini ifade etmişlerdir. Bu çalışmanın bulgularında da çocukların oyun oynama, oyunlarla ilgili çok sayıda seçenek belirtme, ortak ilgiler, kişilik özellikleri, eğlence, dış görünüş, paylaşma/yardım etme, hediye alma yanıtları ile alan yazınla tutarlılık gösterdiği söylenebilir.

Arkadaşların sevilmeme nedenleri arasında ilk üç sırada "Beni ve başkalarını dövdüğü/bana ve başkalarına vurduğu için", "yaramaz olduğu için", "bilmiyorum" cevapları yer almaktadır.

Çocuklar arkadaşlarını sevmeme nedenleri olarak (bilmiyorum cevabı hariç) 24 kategoride cevap vermişlerdir. Bu cevapların önemli bir bölümü “rahatsız etme, itme, oyuncak paylaşmama, küsme, oyuna almama, saldırgan oyunlar, kavga etme, alay etme” gibi saldırgan davranış örneklerini ve sosyal beceri yetersizliğini ortaya koymaktadır. Cevapların içerisinde “gıdıklama” gibi saldırgan amacı taşımasa da çocukların bazı davranışlardan rahatsız olabildiği/hoşlanmadığını ve bu duruma göre arkadaşını sevip sevmeme yönünde tercihini ortaya koyabildiği görülmektedir. “Değişik hareketleri var”, “güzel olmaması”, “konuşurken ağzından tükürük çıkması” cevaplarında da benzer bir durum söz konusudur. Çocuklar çevreye zarar verebilecek davranışlar sergilemese de arkadaşları tarafından sevimiyebilmektedir. Çocukların sevmeme ve sevmeme kriterleri her zaman için net, somut göstergelere dayalı olmayabilmektedir. Ek olarak “okula pek gelmediği için”, “yabancı olduğu için”, “etkinlikleri kötü yaptığı için” cevapları ile okula devamın, göçmen olmanın, akademik becerilerin arkadaşlık ilişkileri açısından önem taşıdığı söylenebilir. Park ve Killen (2010), saldırganlık gibi dışa dönük olumsuz davranış örneklerinin akran ilişkilerinde dışlanma, reddedilme olasılığını arttıracak unsurlardan olduğunu ifade etmiştir.

Genel olarak bakıldığında küçük çocuklar, oyun sürecinde uyum sağladıkları, sosyal becerilere sahip akranlarını sevmeme, saldırganlık gibi olumsuz davranış örnekleri gösteren çocukları sevmeme eğiliminde oldukları söylenebilir. Bu açıdan araştırmanın bulguları kendi içinde tutarlılık göstermektedir. Bulgular doğrultusunda, olumsuz davranışlar sergileyen çocukların sosyal yeterliliğinin artırılmasına yönelik çalışmalar arkadaşlık ilişkilerini geliştirebilecektir.

En sevilen arkadaşla yapılmak istenen, en sevimiyen arkadaşla yapılmayan istenilmeyen etkinlikler nelerdir?

Çocuklar en sevdikleri arkadaşlarıyla yaptıkları etkinliklere yönelik olarak genellikle oyun örneklerini ifade ederken ilk üç sırada sembolik oyunlar, etkinlik yapma ve oyun, koşmalı/kovalamacalı oyunlar cevapları görülmektedir. Oyun çeşitliliğinin yer aldığı cevaplarda etkinlik yapma, yan yana oturma şeklinde cevaplara da rastlanılmaktadır. Ek olarak çocukların çoğunluğu sevmedikleri arkadaşlarıyla yapmak istemedikleri etkinliklerde ilk sırada oyun oynamanın olduğunu belirtmişlerdir. Cevaplar incelendiğinde hiçbir şey yapmak istemeyen, etkinlik yapmak istemeyen çocukların yanı sıra yan yana oturmak istemeyen, arkadaş olmak ve evine gitmek istemeyen çocukların da olduğu görülmektedir. Dunn (1993), mutlulukla oyun oynama gibi etkinliklerin, bilgiyi, nesnelere paylaşma, oyunlarda başarılı olma gibi durumların okul öncesi dönemdeki arkadaşlıkları şekillendirebileceğini ifade etmektedir. Bu araştırmanın bulguları, çocukların sevdikleri ve sevmedikleri arkadaşlarını tercih nedenleri ve onlarla yapmayı istedikleri ve istemedikleri etkinlikler açısından tutarlılık göstermektedir. Oyun, birlikte bir şeyler yapma, hoşça vakit geçirme, en sevdikleri arkadaşlarıyla yapmak istedikleri, sevmedikleriyle de yapmak istemedikleri değişkenlerdir. Bu bağlamda çalışmanın bulgularının kendi içinde ve alan yazınla tutarlılık gösterdiği söylenebilir.

En sevilen/sevimiyen arkadaşlar okula gelmediğinde neler hissedilir?

Çocukların neredeyse yarısı en sevdikleri arkadaşları okula gelmediğinde üzüldüklerini, ikinci olarak kötü, üçüncü sırada iyi hissettiklerini belirtmişlerdir. Genel olarak cevaplara bakıldığında çocukların çoğunluğu en sevdikleri arkadaşları okula gelmediğinde üzülme, kötü hissetme, korkmak, yalnızlık, sıkılma şeklinde olumsuz duygulara yönelik cevaplar vermişlerdir. Ayrıca çocukların önemli bir bölümü, sevmedikleri arkadaşları okula gelmediğinde mutlu olduklarını belirtirken hiçbir şey hissetmeyen, ne hissettiğini bilmeyen ve üzülen çocuklar olduğu görülmektedir. Elde edilen bulgular alan yazınla tutarlılık göstermektedir. Nitekim Furman ve Buhrmester (1992)' in, Weiss (1974) tarafından geliştirilen kuramsal yapı doğrultusunda ortaya koyduğu İlişkiler Ağı Envanteri'nde ortaya konulan arkadaşlık (sosyal açıdan kaynaşma), yakınlık, güvenilir ittifak, şefkat ve değer artırılması, okul öncesi dönemdeki arkadaşlıkların merkezinde yer almaktadır. Bu unsurlardan yakınlık ve şefkat, arkadaşla yönelik geliştirilen bağlılıkla ilişkili bulunmaktadır. Dolayısıyla küçük çocukların en sevdikleri arkadaşları okula gelmediğinde olumsuz duygular hissetmeleri, en sevmedikleri

arkadaşları gelmediğinde olumsuz duygularının daha az oluşu, arkadaşlık ilişkisindeki bağlanma sürecinin doğal bir sonucu olarak görülebilir.

En sevilen/sevilmeyen arkadaşla tartışma yaşıyor mu? Yaşanıyorsa neden?

Çocukların önemli bir bölümü en sevdikleri arkadaşlarıyla tartışma yaşamadıklarını belirtmişlerdir. Tartışma yaşayan az sayıdaki çocuğun önemli bir bölümü neden tartıştıklarına yönelik cevap vermezken bazıları oyuncak paylaşımından, arkadaşı tarafından sevilmediğini düşündüğünde, arkadaşı küstüğünde, arkadaşı tarafından rahatsız edilip, fiziksel şiddete uğradığında tartıştığını ifade etmiştir. Tartışma sebebi ifade eden çocukların çalışma grubu içerisinde oldukça az sayıda olmasının yanı sıra tartışma nedenlerinin sosyal beceri yetersizliğini ifade eden cevaplar olduğu görülmektedir. Ayrıca çocukların önemli bir bölümü en sevmedikleri arkadaşlarıyla tartışmadıklarını ifade ederken, tartıştığını belirten, bazen tartıştığını belirten çocuklar da bulunmaktadır. Sevmedikleri arkadaşlarıyla tartışma nedeni olarak çocukların çoğunluğu “kavga etmediklerini” belirtmiştir. Bilmiyorum cevabını veren çocukların yanı sıra çocuklar oyuncak paylaşmama, dövme, rahatsız etme, itme, alay etme, kızma gibi sözlü veya sözsüz saldırganlık örneklerini belirttikleri görülmektedir. Genel olarak bakıldığında, küçük çocukların en sevdikleri/sevmedikleri arkadaşlarıyla tartışma yaşamadıkları, yaşanan tartışmaların arkadaşlık tercihine yönelik cevaplarda olduğu gibi saldırganlık gibi sosyal olmayan davranışlar doğrultusunda yaşanabildiği görülmektedir. Küçük çocukların en sevdiği arkadaşlarının yanı sıra en sevmedikleri arkadaşlarına yönelik çatışmaya dayalı bir ilişki kurmadıkları söylenebilir. Bunun yanı sıra sevilen ya da sevilmeyen olsun her türlü akran etkileşiminde sosyal olmayan davranışların kabul edilmediği, anlaşmazlığa yol açtığı söylenebilir. Hollingsworth ve Buysse (2009), arkadaşlığın doğasında olumlu atmosferde gerçekleşen oyunlar, birlikte yapılan etkinlikler, eğlence ve etkileşimin olduğu deneyimler olduğunu vurgulamıştır. Çocukların arkadaşlık kavramları, arkadaşlıktaki davranışlarla bağlantılı bulunmuştur.

En sevilen/sevilmeyen arkadaşla tartışma yaşandığında neler hissedilir?

Çocuklar en sevdikleri arkadaşlarıyla tartıştıklarında neler hissettiklerine ilişkin olarak çoğunlukla üzülmeye, ağlama, kötü hissetme, kızma, şaşırma gibi duygular ifade edilirken bilmiyorum ve bir şey hissetmem cevaplarına da rastlanmaktadır. Çocukların çoğunluğu en sevmedikleri arkadaşlarıyla tartıştıklarında herhangi bir şey hissetmediklerini ifade etmekle birlikte “üzülme ve kötü hissetme” cevapları en çok belirtilen ilk üç duygu arasında yer almaktadır. Çocukların en sevdikleri arkadaşlarıyla tartıştıklarında üzülmeleri, en sevdikleri arkadaşlarıyla tartıştıklarında herhangi bir şey hissetmemeleri, arkadaşlık sürecindeki bağlanma ile açıklanabilir. Araştırmacılar çocukların en yakın arkadaşlarıyla kurdukları ilişkinin, bağlanma özellikleri gösterebileceğini ifade etmektedir (Miller ve Hoicowitz, 2004; Wilkinson, 2010).

Okula gelmediğimizde en sevilen/sevilmeyen arkadaşlarımız neler hisseder?

Çocukların çoğunluğu, kendileri okula gelmediğinde en sevdikleri arkadaşlarının üzüleceğini, kötü hissedeceğini, korkacağını, sıkılacağını ve özleyeceğini ifade ederken az sayıda çocuk bilmediğini, arkadaşının iyi hissedebileceğini ve hiçbir şey hissetmeyeceğini belirtmiştir. Ek olarak çocukların önemli bir bölümü kendileri okula gelmediğinde, en sevmedikleri arkadaşlarının iyi hissedebileceğini belirtmelerine karşılık, üzülen, bilmiyorum cevabını veren ve bir şey hissetmediğini belirten çocuklar da söz konusudur. Çocukların cevapları incelendiğinde kendilerini en sevdikleri ve en sevmedikleri arkadaşlarının yerine koyabildikleri görülmektedir. Ayrıca özellikle en sevilen arkadaşın olumsuz duygularının ifadesi, arkadaşlık kavramına ilişkin alan yazında sıklıkla içerisinde sıklıkla geçen “karşılıklılık” ilkesi ile örtüşmektedir. Cleary, Ray, LoBello ve Zachar (2002), arkadaşlık kavramında yüksek düzeyde koruma, yakınlık, eşlik etme ve empati olduğunu ifade etmişlerdir.

En sevilen/sevilmeyen arkadaşlar diğer çocuklar tarafından oyuna alınmadığında nasıl tepki verir?

Çocukların önemli bir bölümü en sevdikleri arkadaşı diğer çocuklar tarafından oyuna alınmadığında, arkadaşıyla kendisinin oynayacağını ifade ederken genel olarak diğer çocuklara kızma, öğretmene şikâyet etme, diğer çocukları ikna etme, üzülme, kötü hissetme, diğer çocuklara neden oyuna almadıklarını sorma gibi arkadaşını korumaya, sorunu çözmeye yönelik girişimlerinin olabileceğini belirten cevaplar vermişlerdir. Az sayıda çocuk, bilmediğini, hiçbir şey yapmayacağını ifade etmiştir. Küçük çocuklar, en sevmedikleri arkadaşları başka çocuklar tarafından oyuna alınmadığında hiçbir şey yapmayacaklarını belirtmişse de kendi oyununa alma, diğer çocukları ikna etme, öğretmene şikâyet etme, diğer çocuklara kızma, onlarla kavga etme, üzülme gibi olumsuz duyguları ifade eden cevapların fazla olduğu belirlenmiştir. Cevaplara bakıldığında, yakın arkadaşlıklar sırasında ortaya çıkan bağlanma örüntülerinden ve arkadaşlığı şekillendiren kavramlardan koruma, karşılıklı olma gibi ilkelerden bahsedilebilir. Hazan ve Zeifman (1994), çocukların gelişim süreci ve sosyal dünyaya dayalı keşiflerinin artmasıyla birlikte akran ilişkileri için önemli bir dinamik sayılabilecek bağlanma örüntülerinin de ortaya çıktığını belirtmiştir.

Diğer çocuklar tarafından oyuna alınmadığımızda, en sevilen/sevilmeyen arkadaşlar nasıl tepki verir?

Çocukların yarısı, kendileri oyuna alınmadığında en sevdikleri arkadaşlarının onunla oyun oynayacağını ifade etmektedir. Çocukların çoğunluğu kendileri oyuna alınmadığında en sevdikleri arkadaşlarının diğer çocuklara kızacağını, onlarla konuşarak ikna edebileceğini, öğretmene şikâyet edebileceğini, üzüleceği, durumu öğretmene şikâyet edeceğini, onları döveceğini belirten cevaplar vermiştir. Çocukların gerek bireysel gerekse en sevdikleri arkadaşlarının bakış açısından oyuna alınmama durumunda verilecek tepkilerde benzer cevapların verildiği görülmektedir. Çocuklar, en sevdikleri arkadaşlarının bir durumla ilgili benzer şekilde düşünebileceğini ifade etmişlerdir. Bulgulara göre çocuklar, kendileri oyuna alınmadığında en sevmedikleri arkadaşlarının tepkilerinde en sık "hiçbir şey yapmama" nın olduğunu belirtirken ikinci sırada "en sevmedikleri arkadaşlarının kendisiyle oyun oynayacağını belirtmiş, üçüncü sırada ise bilmiyorum cevabı vermişlerdir. Aynı durumla ilgili kendi bakış açılarını ortaya koydukları cevapları, en sevmedikleri çocuk adına düşünürken de ifade etmişlerdir. Dolayısıyla cevaplar arasında tutarlılık olduğu söylenebilir. Miller ve Hoicowitz (2004), karşılıklı yakın ilişkilerin en iyi arkadaşlıkları tanımlayan önemli unsurlar olduğunu ifade etmişlerdir. Bu çalışmanın bulgularında da çocukların karşılıklı aynı duygu durumu içerisinde olmayı net bir şekilde ortaya koyabildikleri görülmektedir.

En sevilen arkadaş diğer çocuklarla arkadaş olduğunda neler hissedilir? En sevilmeyen arkadaş seninle arkadaş olmaya çalıştığında neler hissedersin?

Çocuklar, en sevdikleri arkadaşı diğer çocuklarla arkadaş olduğunda neler hissedebileceğine ilişkin ilk sırada üzüleceğini ikinci sırada iyi/mutlu hissedeceğini, üçüncü sırada kötü hissedeceğini belirtmiştir. Bunların yanı sıra bir şey hissetmem, bilmiyorum cevaplarının yanı sıra yalnızlık, şaşırma, sinirlenme, sıkılma gibi olumsuz duyguları yansıtan cevapların verildiği görülmektedir. Çalışmaya katılan çocukların önemli bir bölümü, en sevmedikleri arkadaşları kendisi ile arkadaş olmak istediğinde mutlu olup iyi hissedeceğini belirtse de üzülme, bir şey hissetmeme, bazen mutlu bazen üzgün olma gibi olumsuz ve karmaşık duygu durumlarına yönelik cevaplarının yanı sıra bilmiyorum cevabını da vermişlerdir. Yaşamın ilk yıllarındaki arkadaşlık ilişkilerini inceleyen uzmanlardan bazıları, çocukların arkadaşlığının zaman içerisinde yakınlık, sadakat ve güvenilecek birine sahip olma anlayışına doğru ilerlediğini savunmaktadır (Doherty ve Hughes, 2009; Woltering ve Lewis, 2009). Nitekim bu çalışmanın bulgularında da küçük çocukların en sevdikleri arkadaşı diğer çocuklarla arkadaş olduğunda olumsuz duygular hissedeceklerini ifade etmişlerdir. Bunun yanı sıra çalışmadaki küçük çocukların en sevmedikleri arkadaşlarının kendisi ile arkadaşlık kurmak istediğinde genellikle olumlu duygularla karşılık verebileceklerini ifade etmeleri, çocukların ılımlı bir bakış açısı içinde olduğunu göstermesi açısından dikkat çekicidir.

Bulgular incelendiğinde, okul öncesi dönem çocuklarının en sevdikleri/sevmedikleri arkadaşlarını genellikle hem cinslerinden seçtikleri, oyunun en sevdikleri/sevmedikleri arkadaşlarını sevme/sevmeme nedenlerinin ve yapmak isteyip/istemedikleri etkinliklerin başında geldiği görülmektedir. Ayrıca küçük çocuklar en sevdikleri arkadaşları okula gelmediğinde genellikle olumsuz, sevmedikleri arkadaşları okula gelmediğinde olumlu duygular yaşayabilmekte, kendileri okula gelmediğinde de en sevdikleri/sevmedikleri arkadaşlarının benzer duygular yaşayacağını düşünmektedirler. Küçük çocukların en sevdikleri/sevmedikleri arkadaşlarıyla tartışma yaşamadıkları, yaşanan tartışmaların arkadaşlık tercihine yönelik cevaplarda olduğu gibi saldırganlık gibi sosyal olmayan davranışlar doğrultusunda yaşanabildiği görülmektedir. En sevdikleri arkadaşlarıyla tartışan çocuklar genel olarak olumsuz duygular hissederken, sevmediği arkadaşıyla tartışan çocuklar çoğunlukla bir şey hissetmediğini ifade etmiştir. Okul öncesi dönem çocukları, en sevdikleri arkadaşları oyuna alınmadığında olumsuz duygular hissederken kendileri aynı durumdayken en sevdikleri arkadaşlarının benzer duygular hissedeceğini düşünmektedirler. Küçük çocuklar, en sevmedikleri arkadaşları başka çocuklar tarafından oyuna alınmadığında hiçbir şey yapmayacaklarını belirtip, benzer bir durumda en sevmedikleri arkadaşlarının da aynı şekilde tepki vereceğini belirtmişlerdir. Çocuklar en sevdikleri arkadaşları başka çocuklarla arkadaş olduğunda olumsuz, sevmedikleri arkadaşları kendileriyle etkileşime girdiğinde olumlu duygular hissedebilmektedir.

Genel olarak çocukların en sevdikleri/sevmedikleri arkadaşlarına yönelik cevaplarında çeşitlilik ve tutarlılık olduğu görülmektedir. Bu durum, okul öncesi dönem çocukların arkadaşlık ilişkilerini tutarlı bir bakış açısı ile değerlendirebildiği şeklinde yorumlanabilir.

Çalışmanın sınırlılıkları ve bulguları doğrultusunda sonraki çalışmalarda, akran görüşlerinin yanı sıra gözlem, sosyometri gibi farklı teknikler aracılığıyla veri toplanabilir. Boylamsal çalışmalarla çocukların arkadaşlık süreçleri izlenebilir. Konu ile ilgili çok sayıda ve farklı değişkenlerin yer aldığı çalışmalar planlanabilir. Öğretmenlere, anne-babalara çocukların arkadaşlık ilişkilerini, sosyal becerilerini geliştirmeye yönelik eğitimler verilebilir. Sosyal beceri yetersizliği yaşayan çocuklara uygulanacak eğitim programları ile sürecin arkadaşlık ilişkilerine etkileri ele alınabilir. Öğretmenler, arkadaşlık ilişkilerini geliştirici sınıf yönetimi stratejilerini düzenli olarak uygulayabilir.

Etik Beyan

Çalışmanın yazım sürecinde bilimsel kurallara, etik ve alıntı kurallarına uyulmuştur. Ayrıca çalışmanın etik kurul izni Sinop Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Kurulundan (19.06.2023 tarihli 2023/97-129 karar sayılı oturum) alınmıştır.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı

Yazarların çalışmadaki katkı oranları eşittir.

Çatışma Beyanı

Çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması söz konusu değildir.

Kaynakça

- Ajrouch, K. J., Hu, R. X., Webster, N. J., ve Antonucci, T. C. (2023). Friendship trajectories and health across the lifespan. *Developmental Psychology*, doi:https://doi.org/10.1037/dev0001589
- Brogaard-Clausen, S. ve Robson, S. (2019). Friendships for well being?: parents' and practitioners' positioning of young children's friendships in the evaluation of well being factors. *International Journal of Early Years Education*, 27 (4), 345-359.
- Bukowski, W. M., Newcomb, A. F., ve Hartup, W. W. (1996). *The company they keep: Friendship in childhood and adolescence*. New York, NY: Cambridge University Press.
- Bukowski, W. M., ve Sandberg, D. (1999). Peer relationships and quality of life. *Acta Paediatrica Supplements*, 88 (428), 108-109.
- Carter, C., ve Nutbrown, C. (2016). A Pedagogy of Friendship: young children's friendships and how schools can support them. *International Journal of Early Years Education*, 24 (4), 395-413.
- Cleary, D. J., Ray, G. E., LoBello, S. G., ve Zachar, P. (2002). Children's perceptions of close peer relationships: Quality, congruence, and meta-perceptions. *Child Study Journal*, 32, 179-192.

- Doherty, J., ve M. Hughes. (2009). *Child Development: Theory and Practice 0–11*. Harlow: Pearson Education.
- Dunn, J. (1993). *Young children's close relationships: Beyond attachment (Vol. 4)*. Newbury Park: Sage Publications.
- Furman, W., ve Buhrmester, D. (1992). Age and sex differences in perceptions of networks of personal relationships. *Child Development*, 63, 103–115.
- Gunning, C., ve Holloway, J. (2022). Descriptive analysis of preschool social interactions. *Journal of Behavioral Education*, 31, 96–822.
- Gülay-Ogelman, H. (2018). Sosyometrik teknikler. (Ed. A. Önder). *Okul öncesi dönemde çocukları değerlendirme ve tanıma teknikleri. 4. Basım (s. 77-91)*. Ankara: Eğiten Kitap.
- Gülay Ogelman, H., ve Güngör, H. (2022). Okul öncesi eğitim alanında 2000-2021 yılları arasında tamamlanmış akran ilişkileri konulu tezlerin incelenmesi. *Humanistic Perspective*, 4(3), 658-680.
- Hartup, W. (1992). *Peer relations in early and middle childhood*. In V. V. Hasselt & M. Hersen (Eds.), *Handbook of Social Development: A Lifespan Perspective* (pp. 257–281). New York: Plenum Press.
- Hazan C., ve Zeifman D. (1994). *Sex and the psychological tether*. In Bartholomew K, Perlman D (eds.), *Attachment processors in adulthood*. *Advances in personal relationships* pp 151–178. London: Jessica Kingsley.
- Hollingsworth, H. L., ve V. Buysse. (2009). Establishing Friendships in Early Childhood Inclusive Settings: What Role Do Parents and Teachers Play? *Journal of Early Intervention* 31 (4): 287–307.
- Hoojisma, M., Huitsing, G., Kisfalusi, D., Dijkstra, J. K., Flache, A., ve Veenstra, R. (2020). Multidimensional similarity in multiplex networks: friendships between same- and cross-gender bullies and same- and cross-gender victims. *Network Science*, 8 (1), 79-96.
- Howes, C. (1996). The earliest friendships. In: W. Bukowski, M.A. Newcomb & W. Hartup (Eds) *The company they keep: friendship in childhood and adolescence* (pp. 66–86), Cambridge: Cambridge University Press.
- Howes, C. (1998). Continuity in children's relations with peers. *Social Development*, 7(3), 340-349.
- Howes, C. (2009). *Friendship in early childhood*. In K. H. Rubin, W. M. Bukowski, & B. Laursen (Eds.), *Handbook of peer interactions, relationships, and groups* (pp. 180–194). The Guilford Press.
- Ladd, G. W. (1990). Having friends, keeping friends, making friends, and being liked by peers in the classroom: Predictors of children's early school adjustment? *Child Development*, 61, 1081–1100.
- Ladd, G. W., ve Troop-Gordon, W. (2003). The role of chronic peer difficulties in the development of children's psychological adjustment problems. *Child Development*, 74, 1344–1367.
- Ledger, E., Smith A. B., ve Rich P. (2000). Friendships Over the Transition from Early Childhood Centre to School. *International Journal of Early Years Education* 8(1), 57-69.
- Lee, L., Williams, A., Lao, C., Lagunas, N., ve Langner, C. A. (2021). The role of home language in children's friendship choice and peer acceptance. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 76, 101323.
- Mehta, C. M., ve Strough, J. (2009). Sexsegregation in friend ships and normative contexts across the life span. *Developmental Review*, 29, 201–220.
- Miller, J. B., ve Hoicowitz, T. (2004). Attachment contexts of adolescent friendship and romance. *Journal of Adolescence*, 27, 191-206.
- Newcomb, A. F., ve Bagwell, C. L. (1995). Children's friendship relations: A meta-analytic review. *Psychological Bulletin*, 117(2), 306-347.
- Overton, S., ve Rausch, J. L. (2002). Peer relationships as support for children with disabilities: An analysis of mothers' goals and indicators for friendship. *Focus on Autism and Other Developmental Disabilities*, 17(1), 11-29.
- Park, Y., ve Killen M. (2010). When is peer rejection justifiable? Children's understanding across two cultures. *Cognitive Development*, 25, 290-301.
- Rose, P., Beeby, J. ve Parker, D. (1995). Academic rigour in the lived experience of researchers using phenomenological methods in nursing. *Journal of Advanced Nursing*. 21(6), 1123-1129.
- Rubin, K. H., R. Coplan., L. J. Nelson., C. S. L. Cheah, ve D. G. Lagace-Seguın (1992). *Peer Relationships in Childhood*. In *Developmental Psychology: An Advanced Textbook*, M. H. Bornstein, ve M. E. Lamb eds., 3rd ed.,(451–502). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Ruble, D. N., Martin, C. L., ve Berenbaum, S. (2006). Gender development. In W. Damon & N. Eisenberg (Eds.), *Handbook of child psychology: Personality and social development (Vol. 3, 6th ed., pp. 858–932)*. Wiley.
- Seban, A. M., Keamsa, K. T., Flemendeza, M. D., ve Galvina, K. B. (2007). Predicting having a best friend in young children: Individual characteristics and friendship features. *Journal of Genetic Psychology: Research and Theory on Human Development*, 168, 81-96.

- Sims, R. N., Rizzo, M. T., Mulvey, K. L., ve Killen, M. (2022). Desire to play with counter stereotypical peers is related to gender stereotypes and playmate experiences. *Developmental Psychology*, 58(3), 510-521.
- Weiss, R. (1974). *The provisions of social relationships*. In Z. Rubin (Ed.), *Doing Unto Others* (pp. 17-26). Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Wilkinson, R. B. (2010). Best friend attachment versus peer attachment in the prediction of adolescent psychological adjustment. *Journal of Adolescence*, 33, 709-717.
- Woltering, S., ve M. D. Lewis. (2009). "Developmental Pathways of Emotion Regulation in Childhood: A Neuropsychological Perspective." *Mind, Brain and Education* 3 (3): 160-169.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

EXTENDED ABSTRACT

One of the groups in which young children can interact is the peer group. As preschool education has become more common, young children now develop their first regular peer relationships in schools. Thus, peer relationships should be examined so as to interpret the developments of preschool period children. One of the concepts related to peer relationships is friendship. Friendship is a type of bilateral relationship based on two way voluntariness and which has positive effects (Howes, 2009). The purpose of this study is to examine opinions of preschool period children concerning friendship features. Identifying the significant variables that play a role in friendship relations of young children will facilitate understanding early years of life and especially their social development. Thus, the purpose of this study is to examine opinions of preschool period children concerning friendship features. When it is taken into consideration that the number of studies on the subject is insufficient, it is considered that the study will contribute to the literature. The study group consists of 5-6 years old 110 children (52 girls (47.3%), 58 boys (52.7%)) with normal development and who attend preschool education in a school in Istanbul under the Ministry of National Education (MEB). All of the children live with their family. The Personal Information Form, Selection-Based Sociometric Technique and Friendship Features Child Form were used as the data collection tools. The Selection-Based Sociometric Technique consists of the peer selection based sociometric approach. In this technique, each child is asked to say the names of their mostly liked and mostly disliked 3 friends. The names stated are scored from 3 to 1 according to the 1., 2. and 3. order that they are stated. With respect to being liked, the 1. liked child gets 3, the second liked child gets 2 and the third liked child gets 1 point; with respect to being disliked, the 1. disliked child gets -3, the second disliked child gets -2 and the third disliked child gets -1 point. At the end of the implementation, being liked by peers score is calculated by adding being liked points; being disliked by peers score is calculated by adding the being disliked points. Being liked and being disliked scores are added when identifying social effect. Being disliked scores are subtracted from being liked scores when identifying social preference. The "being liked by peers, being disliked by peers, social effect and social preference scores" related to each child are standardized. Social status (popularity, being rejected, being excluded, having conflict) is determined according to social effect and social preference scores (Gülay Ogelman, 2018). In this study, the children were asked to state one child they mostly like and mostly dislike. The Friendship Features Child Form was developed by the researchers. The Form consists of a total of 16 questions related to the most liked friend and the most disliked friend. A question pool was prepared after a literature review when developing the form. With respect to the content validity of the twenty-five item question pool, various items were excluded from the study after resorting to the opinions of four academicians, one professor two associate professors and one lecturer with doctoral degree, in the fields of preschool education and child development and one preschool teacher with doctoral degree. Expert opinions of three academicians in the fields of preschool education and child development, one professor, one associate professor and one teacher with doctoral degree, were resorted to concerning the form with sixteen items. A pilot implementation was carried out on two boy and two girl children with the form that gained its final structure. The Personal Information Form was filled in by the teachers separately for each child. One of the researchers first applied the Selection-Based Sociometric Technique to the children. Names of the friends each child mostly likes and mostly dislikes in the classroom were identified. One week later, the Friendship Features Child Form was applied on the children

individually in a special room in the school setting. Data collection process took five weeks. Data were analysed based on friendship features questions, and the content analysis method was conducted. The questions were analysed based on the themes, findings were presented with frequency and percentage values. According to the findings, it is evident that children generally choose their mostly liked/disliked friends from the same gender, and that play is the main factor for why they like/dislike their mostly liked/disliked friends and the activities they want/don't want to do. In addition, children usually experience negative feelings when their mostly liked friends are absent from school and experience positive feelings when their mostly disliked friends are absent; they believe that the friends they mostly like/dislike will have similar feelings when they themselves are absent. It is also evident that young children don't have conflicts with their mostly liked/disliked friends, and that, as stated in the answers related to friendship preferences, conflicts occur based on unsocial behaviours such as aggressiveness. While children who argue with their mostly liked friends generally feel negative emotions, children who argue with their disliked friends stated that they mostly don't feel anything. While preschool period children feel negative emotions when their mostly liked friends are not included in the game, they believe that their mostly liked friends will feel similar emotions when they are in the same state. Young children state that they won't do anything when their mostly disliked friends are not included in the game by other children and underline that their mostly disliked friends will react the same when they are in a similar condition. Children feel negative feelings when their mostly liked friends become friends with other children and feel positive emotions when their disliked friends interact with them. It is observed that there is a variety and consistency in general concerning the answers of the children related to the mostly liked/disliked friends. It can be assumed that preschool period children can evaluate their friendship relations in a consistent manner. Based on the limitations and findings of this study, data of future studies can be collected through different techniques such as observation and sociometry along with peer opinions. Friendship processes of children can be examined through longitudinal studies. More number of studies with various other variables can be carried out on the subject. Training programs that enhance friendship relations and social skills of children can be given to teachers and parents. Education programs can be conducted on children with social skills insufficiency, effects of the process on friendship relations can be examined. Teachers can regularly carry out classroom management strategies that enhance friendship relations.